

วิธีการศึกษา

การศึกษาแยกออกเป็น 2 วิธีการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วในบทที่ 1 คือ ศึกษาถึงแหล่งของการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมแผ่นเหล็กเคลือบดีบุก และศึกษาถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมแผ่นเหล็กเคลือบดีบุก อุตสาหกรรมกระป๋องแผ่นเหล็กเคลือบดีบุกอุตสาหกรรมผักและผลไม้ และอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋อง โดยมีรายละเอียดในแต่ละวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

3.1 การศึกษาแหล่งของการเจริญเติบโต

การศึกษาชี้แนวการวิเคราะห์แหล่งของการเจริญเติบโตในทศวรรษปัจจุบันของ CHENERY¹ ซึ่งได้ให้การเปลี่ยนแปลงในระดับการผลิตของการผลิตหนึ่งเป็นการเจริญเติบโต โดยขึ้นอยู่กับอัตรากำลังในสินค้าขั้นสุดท้าย อัตรากำลังในสินค้าขั้นกลาง อัตรากำลังในการส่งออกและอุปทานในการนำเข้า สูตรที่ใช้ในการศึกษาได้จาก DERVIS, MELO AND ROBINSON² ในการศึกษาแหล่งของการเจริญเติบโตของภาคการผลิตในประเทศแถบเอเชีย สูตรการผลิตในประเทศโดยภาคการผลิต i คือ

$$X_i = d_i(F_i + V_i) + E_i$$

$$X_i = \text{ผลผลิตภายในประเทศของภาคการผลิต } i$$

$$d_i = \frac{\text{สัดส่วนของความต้องการภายในประเทศเพื่อผลิตสินค้าภายในต่อความต้องการภายในประเทศทั้งหมด}}$$

¹ HOLLIS B. CHENERY, "PATTERNS OF INDUSTRIAL GROWTH" AMERICAN ECONOMIC REVIEW, VOL 50 (SEPTEMBER 1960) : 624-653.

² KEMAL DERVIS, JAIME DE MELO AND SHERMAN ROBINSON, GENERAL EQUILIBRIUM MODELS FOR DEVELOPMENT POLICY (U.S.A:THE PRESS SYNDICATE OF THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE, 1982), P.93-94

$$= \frac{X_i - E_i}{F_i + V_i}$$

F_i = ความต้องการในสินค้าขั้นสุดท้ายให้เท่ากับสุดท้ายปีของ
อุตสาหกรรมแผนหลักในรอบปี

V_i = ความต้องการในสินค้าขั้นกลางจากแหล่งผลิตภายในบวกด้วย
การนำเข้าเพื่อใช้ในการผลิต

E_i = การส่งออก

$$\text{โดยระดับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น} = \Delta X = (X_{t+1} - X_t)$$

ให้ $t+1 = 2$ และ $t = 1$ ได้

$$\Delta X = R_1 \hat{D}(\Delta F) + R_1(\Delta E) + R_1(\hat{\Delta D})(F_2 + V_2) + R_1 \hat{D}(\Delta A)X_2 \dots \dots \dots 1$$

$$R = (1 - D_1 A_1)^{-1}$$

$$\hat{D} = \text{diagonal matrix}$$

$$R = \text{Leontief inverse matrix}$$

เนื่องจากการศึกษาเป็นการศึกษาในระดับจุลภาคและอุตสาหกรรมที่ศึกษา ไม่มี
รายละเอียดในตาราง INPUT-OUTPUT ของประเทศไทยซึ่งใช้กับสูตรข้างต้น จากสมการที่
1 จึงได้ปรับสูตรให้ใช้กับการศึกษาได้ดังนี้ คือ

$$\text{จาก 1} \quad \Delta X = R_1 \hat{D}(\Delta F) + R_1(\Delta E) + R_1(\hat{\Delta D})(F_2 + V_2) + R_1 \hat{D}(\Delta A)X_2$$

$$\Delta X(1 - \hat{D}_1 A_1) = \hat{D} \Delta F + \Delta E + \hat{\Delta D}(F_2 + V_2) + \hat{D}_1 \Delta A X_2 \dots \dots \dots 2$$

$$\Delta X - d_1 A_1 \Delta X = \Delta d_1 (F_2 + V_2) + d_1 \Delta F + \Delta E + d_1 \Delta A X_2 \dots \dots \dots 3$$

$$\Delta X = \Delta d (F_2 + V_2) + d_1 \Delta F + \Delta E + d_1 \Delta A X_2 + d_1 A_1 \Delta X \dots \dots \dots 4$$

$$= \Delta d (F_2 + V_2) + d_1 \Delta F + \Delta E + d_1 (\Delta A X_2 + A_1 \Delta X)$$

$$= \Delta d (F_2 + V_2) + d_1 \Delta F + \Delta E + d_1 \{ (A_2 - A_1) X_2 + A_1 (X_2 - X_1) \}$$

$$= \Delta d(F_2+V_2)+d\Delta F+\Delta E+d_1(A_2X_2-A_1X_2+A_1X_2-A_1X_1)$$

$$= \Delta d(F_2+V_2)+d\Delta F+\Delta E+d_1(A_2X_2-A_1X_1)$$

$$= \Delta d(F_2+V_2)+d\Delta F+\Delta E+d_1(\Delta V)$$

.....5

A = สัมประสิทธิ์ของความต้องการสินค้าชนกลาง

สมการที่ 5 คือสมการของการเปลี่ยนแปลงในระดับการผลิตในการผลิตที่ i หรือ การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม i เนื่องมาจากการเพิ่มในระดับการทดแทนการนำเข้า การเพิ่มในความต้องการขั้นสุดท้ายภายในประเทศ การขยายการส่งออกและการเปลี่ยนแปลงในความต้องการสินค้าชนกลาง

3.2 การศึกษาการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

เนื่องจากการศึกษานอกรวมที่ได้เป็นข้อมูลจากการทำการสำรวจ และเป็นการศึกษาเฉพาะใน 3 ประเภทอุตสาหกรรมเท่านั้น วิธีการศึกษาจึงใช้วิธีการคำนวณการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบวิธีเดียวกับ Pearson, Akrasanee and Nelson³ ซึ่งเป็นแบบ partial equilibrium คือ

$$NSP_j = \sum_{i=1}^n a_{ij}p_i - \sum_{s=1}^m f_{sj}v_s + E_j \quad i=1, \dots, n \dots 1$$

$$= (U_j - m_j - r_j)e - \sum_{s=2}^m f_{sj}v_s + E_j \quad s=2, \dots, n \dots 2$$

เมื่อ a_{ij} = ปริมาณของสินค้าที่ผลิตได้ i^{th} โดยการกระทำที่ j
(หรือปริมาณการนำเข้าที่ผลิต i^{th} โดยการกระทำที่ j^{th} ในกรณีที่มีค่าเป็นลบ)

P_i = ราคาเงา (shadow price) ของสินค้าที่ผลิต i^{th}
(หรือปัจจัยที่ใช้ในการผลิต i^{th} ในรูปเงินตราภายในประเทศ)

³ Scott R. Pearson, Narongchai Akrasanee and Gerald C. Nelson, "Comparative Advantage in Rice Production : A Methodological introduction " Food Research Institute Studies (XV,2,1976), p.127-136

- f_{sj} = ปริมาณของปัจจัยที่ใช้ในการผลิต s^{th} ซึ่งถูกใช้โดยการกระทำ j^{th}
 V_s = ราคาเงา (shadow price) ของปัจจัยการผลิต s^{th}
 ในรูปเงินตราภายในประเทศ
 E_j = ผลประโยชน์จากภายนอกสุทธิหรือต้นทุนที่ได้ออกจากการกระทำ j^{th}
 ต่อส่วนที่เหลือของเศรษฐกิจภายในประเทศ
 u_j = มูลค่าทั้งหมดของผลผลิตที่ได้จากการผลิต j^{th} ณ. ราคาตลาดโลก
 m_j = มูลค่าทั้งหมดของวัตถุดิบนำเข้าที่ซื้อขายได้ในตลาดโลก
 (tradable raw materials) ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ใช้ในการผลิต
 j^{th}
 r_j = มูลค่าทั้งหมดของเงินตราต่างประเทศที่ถูกส่งกลับไปยังประเทศของผู้เป็นเจ้าของ
 ปัจจัย ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ อันเกิดจากการผลิต j^{th}
 e = ราคาเงาของอัตราแลกเปลี่ยน เป็นสัดส่วนของเงินตราต่างประเทศ
 f_{sj} = ปริมาณทั้งหมด (ทางตรงและทางอ้อม) ของปัจจัยขนปรมภายในประเทศที่ใช้
 ในการผลิตของอุตสาหกรรม j^{th}

จากสมการที่ 2 ให้ $NSP_j = 0$

$$\therefore DRC = \frac{\sum_{s=2}^m f_{sj} V_s - E_j}{u_j - m_j - r_j} \dots\dots 3$$

ประเทศจะได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตเมื่อ

$$DRC = \frac{\sum_{s=2}^m f_{sj} V_s}{u_j - m_j - r_j} < e \dots\dots 4$$

$$\text{หรือ } DRC/e < 1$$

เมื่อราคาเงาของอัตราแลกเปลี่ยน (e . SHADOW EXCHANGE RATE หรือ SER) คำนวณได้จากการหาสมการการนำเข้าสินค้าของประเทศ และสมการการส่งออกสินค้าของประเทศรวมทั้ง มูลค่าของเงินทุนไหลเข้าและเงินทุนไหลออกของประเทศและนำสมการที่หาได้

มาทำ SIMULATION โดยใช้แนวคิดของธนาคารแห่งประเทศไทย⁴ ที่ว่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินค่าอัตราแลกเปลี่ยน ณ จุดดุลยภาพ กล่าวคือ ความต้องการเงินตราต่างประเทศในการนำเข้าเท่ากับเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการส่งออก เงินตราไหลเข้าเท่ากับเงินตราไหลออกจากประเทศ ($CAPITAL\ INFLOW = CAPITAL\ OUTFLOW$) ณ จุดดุลยภาพการชำระเงินจะสมดุล คือเท่ากับศูนย์เสมอ ($BALANCE\ OF\ PAYMENT = 0$) ซึ่งในการศึกษาเท่าที่ผ่านมา ไม่ได้นำพิจารณาถึงเงินตราไหลเข้าและเงินตราไหลออกของประเทศในการหาอัตราแลกเปลี่ยนเงิน

3.2.1 ข้อสมมติฐานในการคำนวณ DRC

1. ราคาผลผลิตเป็นราคา ณ ตลาดโลก ให้ถูกกำหนดจากภายนอก (EXOGENOUSLY)
2. เทคโนโลยีและราคาปัจจัยที่ใช้ในการผลิตไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาทำการศึกษา
3. ราคาเงา (SHADOW PRICE) ของผลผลิต, ปัจจัยขั้นปฐม (PRIMARY FACTORS), ปัจจัยการผลิตที่ค้าในตลาดโลกได้ (TRADABLE INPUTS) และอัตราแลกเปลี่ยนสามารถคำนวณได้

3.2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการคำนวณ

1. ต้นทุนทางสังคมในการใช้ปัจจัยขั้นปฐม ได้แก่ แรงงาน และปัจจัยทุน ที่ได้จากภายในและต่างประเทศ
2. ต้นทุนทางสังคมของวัสดุที่ใช้ในการผลิต ประกอบด้วยวัสดุที่สามารถซื้อขายในตลาดโลกได้ เช่น วัตถุดิบนำเข้า และจากภายในประเทศ เพื่อใช้ในการผลิตและวัสดุที่ไม่สามารถซื้อขายในตลาดโลกได้ รวมทั้งที่ไม่มีตัวตน เช่น ที่ดิน น้ำ ไฟฟ้า การบริการต่าง ๆ ค่าขนส่ง การสื่อสาร ฯลฯ
3. มูลค่าทางสังคมของผลผลิต
4. อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงของเงินตราต่างประเทศ

⁴ OLARN CHAIPIVATANDOTHERS, IMPACT OF MONETARY, FISCAL DEBT MANAGEMENT AND EXCHANGE RATE POLICY CHANGES IN THE THAI ECONOMY, A MACROECONOMETRIC MODEL SIMULATION (BANGKOK: DEPARTMENT OF ECONOMIC RESEARCH, BANK OF THAILAND, OCTOBER 24, 1977), P.46.

5. ผลกระทบภายนอกอันเนื่องมาจากการกระทำนี้ จะไม่พิจารณาใหม่ค่าเท่ากับศูนย์
6. เงินโอนที่จ่ายให้เจ้าของปัจจัยการผลิตอยู่นอกประเทศ

3.2.2.1 แรงงานแยกเป็นแรงงานฝีมือ (SKILLED LABOR) และแรงงานไร้ฝีมือ (UNSKILLED LABOR) ค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงหรือราคาเงาของค่าจ้าง คือ ค่าจ้างแรงงานในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ หรือคือ ค่าจ้างที่แสดงถึงมูลค่าผลผลิตหน่วยเพิ่มของแรงงาน (MARGINAL VALUE PRODUCT OF LABOR) ในประเทศไทยจากการศึกษาของ ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร (พ.ศ.2524)⁵ พบว่า อัตราค่าจ้างขั้นต่ำนั้นไม่มีผลต่ออัตราค่าจ้างแรงงานไร้ฝีมือ ในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้รับค่าจ้างมากกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กได้รับต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และจากการศึกษาของ SADIG AHMED⁶ ได้สรุปไว้ว่า ถ้าแรงงานโยกย้ายมาจากการผลิตภาคที่ซึ่งอัตราค่าจ้างขั้นต่ำไม่มีผลต่อค่าจ้างของแรงงานที่โยกย้ายค่าจ้างในการผลิตสามารถใช้วัดผลผลิตหน่วยเพิ่มของแรงงานได้ (LABOR'S MARGINAL PRODUCT) และในกรณีของประเทศไทยปัจจัยตลาดแรงงานมีประสิทธิภาพพอที่จะอธิบายได้ว่าอัตราค่าจ้างตลาด (MARKET WAGE RATE) เท่ากับผลผลิตหน่วยเพิ่มของแรงงานณราคาตลาด (LABOR'S MARGINAL PRODUCT AT MARKET PRICES) ดังนั้นในประเทศไทยราคาประสิทธิภาพของแรงงาน (EFFICIENCY PRICE) และราคาทางสังคม (SOCIAL PRICE) นั้น คือตัวเดียวกัน ในการศึกษาราคาเงาของค่าจ้างแรงงาน (SHADOW WAGE RATE: SWR) ของแรงงานฝีมือ (SKILLED LABOR) จึงให้เท่ากับราคาแรงงาน ณ ราคาตลาด (MARKET WAGE RATE : MWR) ในด้านแรงงานไร้ฝีมือนั้น แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อพยพมาจากภาคเกษตรราคาเงา คือ ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการจ้างงานเพิ่มขึ้น หรือผลผลิตเกษตรที่ลดลงที่เกิดจากแรงงานที่อพยพออกจากภาคเกษตรไปยังภาคอุตสาหกรรม แต่จากการสำรวจ กำลังแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ⁷ พบว่า อัตราการว่างงานของผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน นอกเขตเทศบาลมีประมาณร้อยละ 1

⁵ นิพนธ์ พัวพงศกร "ค่าจ้างเรื่องของคนจน" คลื่นเศรษฐกิจโลกใหม่ปัญหาและทางรอด (กรุงเทพฯ: ภาควิชาเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524).

⁶ SADIG AHMED, SHADOW PRICE FOR ECONOMIC APPRAISAL OF PROJECTS: AN APPLICATION TO THAILAND (WORLD BANK STAFF WORKING PAPERS NO.609, USA: THE WORLD BANK WASHINGTON DC., 1979), P.34-35, 64, 65

⁷ สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานผลการสำรวจแรงงาน รอบที่ 1 และรอบที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2527).

ของกำลังแรงงานทอยนอกเขตเทศบาลทั้งหมด ซึ่ง TRENT BERTRAND⁸ ได้ศึกษา พบว่า ในฤดูเพาะปลูกนั้นในภาคชนบทมีการจ้างงานกันมากมีการระดม ภาว่องหิง อดกและ พหุญง มารวมกันเพาะปลูกและ เก็บเกี่ยว เนื่องจากการเพาะปลูกของไทยเป็นการทำกินในครอบครัว ส่วนใหญ่ใช้แรงงานจากสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านมีการระดมจ้างแรงงานจากภาคอื่นมาช่วย ส่วนในฤดูแล้งนั้น เกษตรกรที่ว่างงานจากการเพาะปลูกเก็บเกี่ยวจะไปรับจ้างทำงานในโรงงานต่าง ๆ ในการก่อสร้างและขนส่ง เป็นต้น ประกอบกับในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกและ ภาคอุตสาหกรรมขยายชน ทำให้เกษตรกรเข้ามารับจ้างทำงานในเมือง ได้ง่ายชนเมืองหาแรงงานจากสภาพความเป็นจริงของเกษตรกรไทยแล้ว เกษตรกรเหล่านั้นมีหวังทำงานในป่ห่ง ไม่ต่างจากเกณฑ์การทำงานในเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้วมากนัก

ในการศึกษา อัตราค่าจ้างเงา (SWR) ของแรงงานไร้ฝีมือคำนวณได้จากการหาค่าเฉลี่ยอัตราค่าจ้างในภาคชนบท (RURAL) ซึ่งได้แก่ ค่าจ้างในภาคเกษตรกรรม ก่อสร้าง การขนส่งและรับจ้างในโรงงาน โดยได้ขอมูลจากการสำรวจอัตราค่าจ้างในกิจการส่วนตัวและแรงงานที่มรายได้ไม่แน่นอนตายตัว (INFORMAL SECTOR) ในการสำรวจค่าจ้างแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2527 เนื่องจากมีสมมติฐานว่าแรงงานไร้ฝีมือส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อพยพมาจากภาคชนบท ซึ่งในประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วเป็นเกษตรกร และมีสภาพการทำงานดังกล่าวข้างต้น ส่วนแรงงานทางอ้อมนรวมอยหิงในวัดกตบหาค่าได้ในตลาดโลก (TRADABLES) และวัดกตบหาค่าไม่ได้ในตลาดโลก (NON-TRADABLES)

3.2.2.2 ต้นทุนทางสังคมที่เป็นดอกเบี้ย คือ ดอกเบี้ยของหน และ ทรัพย์สินต่าง ๆ อัตราดอกเบี้ยคือผลตอบแทนของหนและทรัพย์สิน อัตราดอกเบี้ยจึงเป็นค่าเสียโอกาสของเงินหนและทรัพย์สินในการที่จะใช้ไปในทางอื่น สมมติว่าอัตราดอกเบี้ยของการกยมเงินเป็นค่าเดียวกับ อัตราผลตอบแทนในหนของสังคมหรือ เป็นค่าที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ในวิทยานพณจะใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกของธนาคารพาณิชย์ (LOANABLE RATE OF INTEREST OF THE COMERCIAL BANK) ปี 2527 เป็นอัตราผลตอบแทนในหนของสังคม คือ ร้อยละ 17.5 ต่อปี⁹

⁸ TRENT BERTRAND, "THE RELEVANCE OF THE DUAL ECONOMY MODEL: A CASE STUDY OF THAILAND", OXFORD ECONOMIC PAPERS. VOL. 32 NO.3, (NOVEMBER 1980).

⁹ จีรพรม กอดลก และคนอื่น ๆ อ่างแล้ว หน้า 291 และ บริษัทเงินหนอดสาหกรรมแห่งประเทศไทย ส่วนวิจัย ฝ่ายวิจัยและวางแผน "การวิเคราะห์โครงการในทางเศรษฐกิจศาสตร์" (อดสาเนา) เอกสารแนบ (กรุงเทพฯ: บริษัทเงินหนอดสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2524), หน้า 2 ใช้อัตราดอกเบี้ยของการกยมเงินเป็นอัตราผลตอบแทนของหน

ต้นทุนทางสังคมที่เป็นค่าเสื่อมราคาค่าเช่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่ข้อมา ผลิตด้วยมูลค่าทรัพย์สินในปัจจุบัน การวัดด้วยจำนวนปีของการใช้งาน ในกรณีที่เป็นทรัพย์สินที่ค่าในตลาดโลกได้ คือต้นทุนราคาเสื่อมราคาของทรัพย์สินจะด้อยกว่าและต้นทุนที่เพิ่มขึ้นก่อนที่จะคำนวณค่าเสื่อมราคา

ส่วนต้นทุนทางอ้อมนั้น ได้รวมอยู่ในการคำนวณต้นทุนทางสังคมของปัจจัยที่ใช้ในการผลิต คือปัจจัยที่ใช้เกิดจากวัตถุดิบแรงงานและทุน

3.2.3 ต้นทุนทางสังคมของวัสดุที่ใช้ในการผลิต วัตถุดิบหรือวัสดุที่ใช้ในการผลิตนั้นหมายรวมถึง ทั้งหมวดต้นและหมวดต้น โดยแบ่งออกเป็นวัตถุดิบที่ค่าในตลาดโลกได้ และที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้

3.2.3.1 วัตถุดิบหรือวัสดุที่ค่าในตลาดโลกได้ ประกอบด้วยวัตถุดิบหรือวัสดุที่นำเข้าจากต่างประเทศและจากภายในประเทศที่สามารถส่งออกไปขายในตลาดโลกได้ เช่น แผ่นเหล็กต่างสารเคมีต่าง ๆ จะใช้ราคา C.I.F. หรือ F.O.B. ซึ่งเป็นราคา ขายแดน (BORDER PRICE)

3.2.3.2 วัตถุดิบหรือวัสดุที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้ (NON-TRADABLE INPUT) เช่น น้ำ ไฟฟ้า ค่าขนส่ง การสื่อสาร การบริการ ฯลฯ จะแยกปัจจัยเหล่านี้ออกเป็นปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้ คือ ประกอบด้วย วัตถุดิบ แรงงาน และทุน วัตถุดิบสามารถแยกเป็นค่าในตลาดโลกได้ และที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้ ส่วนที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้มาแยกปัจจัยการผลิตเป็น วัตถุดิบ แรงงาน และทุน ชาติต่อไปเรื่อยๆ จนวัตถุดิบที่เหลือไม่มีส่วนของวัตถุดิบที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้ นำมูลค่าที่แยกได้นี้มารวมกันก็จะได้มูลค่าวัตถุดิบที่ไม่สามารถค้าในตลาดโลกได้ ๗ ราคาตลาดโลก

3.2.4 มูลค่าทางสังคมของผลผลิต

มูลค่าที่แท้จริงของผลผลิตคือราคา ขายแดน (BORDER PRICE) หรือราคา C.I.F. ในกรณีการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าโดยไม่คำนึงถึงค่าขนส่งที่เกี่ยวข้องในการขนส่ง ผลผลิตเพราะถือว่าราคาตลาดโลกเป็นราคาที่เกิดจากการค้าในตลาดเสรี